

ЕКОНОМІЧНА ПРАВДА

Експертна дискусія

«Дрони чи стадіони: які висновки зі скандалу про бруківку?»

28 липня 2023 року Центр соціально-економічних досліджень CASE Україна провів дискусію на тему «Дрони чи стадіони: які висновки зі скандалу про бруківку?». У ній взяли участь виконавчий директор Асоціація міст України Олександр Слобожан, керівник аналітичного напрямку "Мережа захисту національних інтересів "АНТС" Ілля Несходовський, модератор – виконавчий директор CASE Україна Дмитро Боярчук.

Публікуємо ключові тези доповідей спікерів.

Ілля Несходовський

Питання бруківки і стадіонів стосується місцевих бюджетів. Потрібно розрізняти, що у місцевих бюджетів відсутня функція або обов'язок фінансувати армію, безпеку і оборону фінансує державний бюджет. Для місцевих бюджетів визначений один напрямок використання – це територіальна оборона, місцеві органи влади мають право витратити свої кошти на укомплектування своєї оборони.

Місцеві бюджети при захисті безпосередньо своєї територіальної громади розраховували, що територіальні підрозділи будуть функціонувати в межах їх території, але ситуація змінилась. Значна частина деокупована, підрозділи територіальної оборони були спрямовані на фронт. Замість забезпечення власної безпеки виникло питання фінансування того, що лежить в обов'язках держави.

Після прийняття рішення щодо збільшення виплат для військовослужбовців громади, на території яких знаходилися військові частини, отримали значний додатковий дохід тому, що саме на заробітну плату сплачується податок з доходів фізичних осіб, який перераховується до місцевих бюджетів. Як розпоряджатися додатковим доходом у різних громадах приймали рішення по-різному, хтось 100% цих коштів передавав на армію, хтось лише частину, хтось спрямував фінансування тих поточних витрат, які планувалися до війни (бруківка, стадіон). У людей викликало обурення – в той час коли вони віддають останнє для ЗСУ, влада витрачає кошти на інші напрямки. Пріоритезація витрат, з позиції людей, є неправильною, бо зараз має все передаватися безпосередньо на оборону.

Бюджетна система розбалансована: сотні тисяч людей виїхали, у них немає заробітної плати, ПДФО не сплачують, бізнес не працює, відповідно немає доходів. Місцеві бюджети не зможуть забезпечувати відновлення цих територій. Західні ж області перенасичені внутрішньоопереміщеними особами. Перешочергове завдання для Міністерства фінансів навести лад, запропонувати модель визначення рішення цих проблем щоб збалансувати систему.

Серйозним викликом є вирішення питання з ПДФО. Зараз податок зараховується за місцем реєстрації підприємства, проте кошти мають йти там де людина живе, отримує основні послуги, відпочиває та споживає. В деяких випадках є співпадіння, але багато хто зареєстрований в іншому районі, як результат ПДФО надходить в інший бюджет. Кошти мають йти за людиною, відповідно ПДФО має надходити в бюджет, де людина проживає.

Одним із варіантів вирішення проблеми є **громадський бюджет** – люди можуть самі обирати напрямки витрачання коштів і спрямування їх на покращення умови життя.

Механізми дуже прості – це **прозорість процесу, відкритість транспарентність, розуміння** того куди йдуть гроші, **збереження децентралізації**. Перший удар відчували при коронавірусі – місцеві бюджети взяли на себе всі витрати, тепер другий удар – військові витрати і знову держава перекладає відповідальність на громади. **Систему необхідно врівноважити.**

***Дрони чи бруківка** – в першу чергу все має спрямовуватися на те, щоб ми перемогли в цій війні. Питання дронів – це питання державного бюджету. Питання місцевих бюджетів – визначити проблему розбалансування, як розподіляються кошти, прийняти рішення яким чином кошти мають раціонально розподілятися, визначити чіткі правила, адже після війни у нас значні території будуть без місцевих доходів.*

Олександр Слобожан

Причиною обурення стали закупівлі в рамках загальнодержавної програми (барабани, овочерізки) за кошти безпосередньо держави. Львівський стадіон – це не комунальна власність, замовлення проводили не органи місцевого самоврядування, а державні органи влади. Аналогічно Житомирська міська влада здійснює ремонт стадіону, але на сайті Prozorro замовником є обласна військова адміністрація за кошти державного бюджету.

Зараз Міністерство фінансів не поспішає приймати рішення щодо позбавлення громад ПДФО. Дійсно окремі громади отримали додаткові доходи внаслідок збільшення обсягу цієї частини податку. Проте для окремих громад це стало компенсатором втрати інших доходів (Миколаїв, Чернігів, Харків). Тимчасові додаткові надходження так само як тимчасова дія Постанова №590, яка визначає пріоритетність першочерговість і обмеженість видатків державного та місцевих бюджетів, буде закінчена із припиненням військового стану.

***В бюджетний період надходження громад змінюються** і це є недосконалістю роботи фіскальних органів. Зараз понад планові надходження ПДФО пов'язані з тим, що на території тимчасово зареєстрована військова частина. В Бюджетному кодексі запроваджена норма щодо бюджетного періоду, в середині року не можна змінювати місце реєстрації. У зв'язку із сьогоденним станом в країні, військові частини перекидають, перереєструють. Спочатку громада може мати більше доходів, потім стає реверсною і мати вже дефіцит бюджету. Податкова ж не слідкує за правильним зарахуванням податків, потім це впливає на базову дотацію, деє є понадпланові перевиконання, а деє недоконання.*

***Функція органів місцевого самоврядування** – це забезпечення якісними публічними послугами. Якщо видатки підпадають під Постанову № 590, то вони є законними тому, що казначейство здійснює попередній контроль, що включає видатки пов'язані з підготовкою до опалювального сезону, підготовкою бюджетної сфери, включаючи ремонт і реконструкцію.*

Понадпланові надходження з часом зникнуть, а питання спрямування задає суспільство. Проведений тендер не означає оплачені послуги тому, що бюджетна сфера працює не по передоплаті, а по факту. У 2022 році Міністерство оборони підтримало Асоціацію міст України, підготували відповідний проект постанови щодо нормування закупівель органів місцевого самоврядування на потреби Збройних Сил України. Натомість можемо спостерігати, що Міністерство фінансів через Казначейство не пропускає кошти, які місцеві ради виділили на потреби об'єднаних Збройних Сил України як допомогу.

ЕКОНОМІЧНА ПРАВДА

Існує дві проблеми: **1) перекладання політичної відповідальності** за неунормування на центральному рівні постановами Кабміну переліку видатків і роботи державних органів; **2) недосконалість системи щодо зарахування податку на доходи фізичних осіб**. Необхідно унормувати систему – поправити бюджетне законодавство і Податковий кодекс щодо реєстрації платника податку в плані зарахування ПДФО в тому числі військового. Потрібно вирішити питання сплати податку за місцем реєстрації чи наявності виробничих потужностей. Контролюючі органи не здійснюють свої функції по належному зарахуванню податку, це відбувається автоматично шляхом перерахування міжбюджетних трансфертів внаслідок зміни місця реєстрації. В бюджеті на 2023-й рік в обсязі міжбюджетних трансфертів не були перераховані показники внутрішньоприміщених осіб, по 79 громадах не були пораховані питання одноразової сплати ПДФО пов'язаних з релокацією бізнесу.

Система місцевого самоврядування з 24 лютого 2022 автоматично перейшла на військові рейки, починаючи з січня готували алгоритми дій в кризових ситуаціях, що дало змогу стримувати агресію та чинити опір у громадах. Маючи досвід роботи в умовах децентралізації, кожна місцева влада спиралася на співпрацю зі своєю громадою, навченою працювати з ресурсами і з людьми.

Міжнародні партнери не нададуть нам грошей, якщо ми просто будемо їх просити, необхідно показати на що ці кошти будуть спрямовуватись. Однією із пропозицій є **заміна горизонтальної системи вирівнювання на вертикально-горизонтальну**, так звану шведську модель.

По децентралізації у нас здійснений лише її перший етап – реформа міжбюджетних відносин. Потрібно поглиблювати бюджетну децентралізацію. Не можна допустити згорання децентралізації на основі політичного хайпу, це потрібно зараз українському місцевому середовищу.

Про потреби в плані закупівель, які потрібні збройним силам, Міноборони має визначитись і прийняти відповідну постанову, яка унормує питання фінансової допомоги спрямування фінансових коштів з місцевих бюджетів на допомогу ЗСУ.

*По першочерговості видатків потрібно дивитися по конкретним ситуаціям, адже якщо не будуть ремонтуватися мости та дороги, техніка від Західних партнерів може не доїхати до фронту. **Має бути єдина мета – все для фронту, все для збройних сил України, але потрібно дивитися по конкретним видаткам чи відповідають вони напрямку.** Наприклад, питання мостів на Закарпатті або транспортного хабу на півдні Одещини – це відповідає потребам тому, що приносить як озброєня, так і відповідні кошти державному бюджету для забезпечення потреб Міністерства оборони. Немає простих рішень в умовах війни.*

Кожен з нас платить податки, які зараховуються в державний бюджет України, перераховуються на відповідні потреби. Чим більше податків, тим більше можливості їх спрямувати на Збройні Сили України. Відповідно до законодавства **у кожного має бути своя сфера відповідальності**, тоді не буде ніяких скандалів та проблем.